

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2025-292-6-89-98>

УДК 332.145

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

Хандій О.О., Архипов П.О.

DIGITAL TRANSFORMATION AS A TOOL FOR ENSURING ECONOMIC SECURITY OF UKRAINIAN REGIONS IN A CRISIS CONDITION

Khandii O.O., Arkhypov P.O.

У статті досліджено сучасні підходи до забезпечення економічної безпеки регіонів України в умовах кризових трансформацій, зокрема внаслідок повномасштабної війни, глобальних загроз і внутрішньої структурної нерівномірності. Актуальність теми обумовлена необхідністю переосмислення інституційних механізмів безпеки на регіональному рівні з урахуванням новітніх викликів, серед яких ключовими є збройна агресія, економічні шоки, демографічні диспропорції, зниження інвестиційної активності та критична залежність від зовнішньої підтримки.

У роботі обґрунтовано, що економічна безпека регіонів є похідною від загальнодержавної безпеки, однак вона повинна мати власну структуровану систему інструментів і суб'єктів реалізації. Окрему увагу приділено аналізу цифрової трансформації як важливого інструменту забезпечення стійкості в умовах кризи. Автори визначають цифровізацію не лише як технологічне оновлення, а як засіб організації управлінських, інформаційних, фінансових і соціальних функцій, що впливають на ефективність функціонування механізму забезпечення економічної безпеки регіону.

У межах емпіричного аналізу розкрито динаміку основних ризиків економічної безпеки на прикладі оцінок експертного середовища та офіційних інституцій. Наголошено на критичності таких чинників, як втрата трудового потенціалу, розриви виробничих ланцюгів, зниження доступу до фінансування та зростання частки проблемних кредитів. Водночас дослідження демонструє, що процес децентралізації, посилення інституцій регіонального розвитку, а також спроможність окремих громад до транскордонної співпраці і самоорганізації виступають компенсаторними механізмами протидії ризикам. Практичні приклади діяльності агенцій регіонального розвитку свідчать

про наявність локальних точок стійкості, які потребують підтримки через цілеспрямовану цифрову політику, зростання автономності та координацію з державними і міжнародними структурами.

Зроблено висновок про необхідність розробки багаторівневої, законодавчо закріпленої стратегії забезпечення економічної безпеки регіонів України, що має базуватися на принципах резилієнтності, цифрової інтеграції, міжрегіональної солідарності та адаптивного управління. Розширення повноважень регіональних інституцій, модернізація цифрової інфраструктури, розвиток людського капіталу та реалізація принципів сталого розвитку є основними передумовами формування ефективної системи економічної безпеки в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: економічна безпека, регіональна економіка, агенції регіонального розвитку, розвиток в умовах кризи, цифровізація, цифрові технології, інновації.

Вступ. Питання національної безпеки в кожній країні посідає перше місце. Від того, як воно вирішується, залежить існування самої держави, регіону і окремої людини. В сучасному світі, що глобалізується, воно набуває особливого значення. В процесі розвитку світової спільноти безпековий комплекс значно розширив свою сферу і містить крім військової і військово-промислової компоненти, також економічні, інформаційні, соціальні, екологічні та інші складові безпеки. Особливо гостро це питання стоїть для сучасної України, яка, крім того, що знаходиться в процесі загальносвітових трансформацій, ще протидіє агресії з боку Росії,

має практично перекритий кордон у фізичному сенсі і розрив тривалих торгівельних відносин. Остання була впливовим гравцем на ринку пального, що є одним з визначальних чинників економіки сучасної держави. Економічна безпека є індикатором стійкості загальної безпеки держави, саме вона забезпечує необхідний ресурсний потенціал, можливість функціонування державних структур, а в кінцевому результаті - саме існування країни. В Україні внаслідок впливу історичних факторів, природньо-географічних причин, структурної неоднорідності промисловості, ресурсного забезпечення сформувалася регіональна економічна неоднорідність. Анексія Криму і ведення бойових дій на сході України, пандемія, повномасштабне вторгнення агресора призвело до суттєвих структурних змін в економіці, трансформації соціальних процесів в державі і окремих регіонів. Певною мірою цей удар було компенсовано процесом децентралізації, який триває в Україні. Досвід інших держав доводить, що децентралізація веде до розвитку регіонів, підвищує життєвий рівень, збільшує конкурентоспроможність підприємств. Це обумовлює необхідність управління економічною безпекою на регіональному рівні, відповідно потребує теоретичного осмислення цієї задачі і в результаті - створення дієвого механізму забезпечення регіональної економічної безпеки. Стійка економічна безпека має бути досягнута шляхом усунення диспропорції як в економічному, так і в соціальному плані між регіонами зі сталими міжрегіональними зв'язками всередині держави.

Метою статті є дослідження сучасного стану економічної безпеки регіонів та можливостей її підвищення, розкриття ролі цифровізації, як інструменту підвищення економічної безпеки.

Аналіз досліджень та публікацій. У контексті забезпечення економічної безпеки регіону в умовах кризових викликів важливою є адаптація сучасних теоретичних підходів до регіоналізму та кластеризації безпеки. Впродовж останніх десятиліть значний внесок у розвиток концептуальних засад регіональної безпеки зробили такі дослідники, як Баррі Бузан, Родріго Таварес, Девід Лейк та Патрік Морган. Однією з провідних концепцій у цій галузі є теорія регіональних комплексів безпеки (RSC), сформульована Б. Бузаном, згідно з якою групи держав, чий основні проблеми безпеки тісно взаємопов'язані, утворюють регіональні

комплекси. У таких умовах національна безпека не може розглядатися у відриві від регіональної. Розширення цієї теорії здійснив Р. Таварес, який запропонував модель кластерів регіонального миру і безпеки (КРМБ), що включає аналіз економічного, соціального та політичного виміру. Його підхід враховує інтеграційні процеси між суб'єктами регіону та інструменти, які вони використовують для зміни моделей безпеки. На відміну від Бузана, Таварес приділяє більшу увагу економічним аспектам, визначаючи регіон не лише як географічну одиницю, а як політичний і соціальний конструкт, що формує свою безпекову ідентичність. Також варто відзначити підхід Лейка та Моргана, які аналізують регіональний порядок як систему управління безпекою, в межах якої можливий перехід від традиційного балансу сил до інтегрованих політичних структур. Цей підхід дозволяє враховувати економічні чинники та підтримує ідею, що безпека не може існувати без розвитку та стабільності економіки.

Отже, сучасні дослідження підтверджують, що регіональна економічна безпека є складовою ширшого безпекового простору, що формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх викликів. Економічна безпека підприємств регіону безпосередньо залежить від рівня регіональної кооперації, стабільності політики, наявності ефективних інститутів управління конфліктами та здатності регіонів адаптуватися до глобальних змін.

Останні дослідження вказують на зміну парадигми економічної безпеки регіонів в умовах війни та глобальної нестабільності. Зокрема, експертна дискусія НІСД (2025) окреслила нові підходи до управління ризиками, посиливши акцент на адаптивності економіки, інституційній готовності та інтеграції принципів сталого розвитку. Важливою стала ідея переходу від антикризового управління до стратегічної трансформації економіки на основі резиліентності, підтримки інвестицій і зниження залежності від зовнішнього фінансування.

Науковці, зокрема В. Гесць, Я. Жаліла, М. Кизим, Т. Клебанова, О. Черняк, в своїх роботах [1-2] підкреслюють структурні проблеми – деіндустріалізацію, сировинну залежність, нестачу трудових ресурсів, а також ризики, пов'язані з недостатньою результативністю державного управління; наголошують на потребі стимулювання промисловості, стратегічного включення громад у процеси

економічної стабілізації та формування нової ідеологічної основи економічної політики.

Нагальною є потреба системної, законодавчо закріпленої стратегії економічної безпеки, яка враховує міжсекторальні зв'язки, сучасні геополітичні виклики та здатність регіонів до самозабезпечення і стратегічного розвитку. Такий підхід дозволяє сформулювати цілісне бачення національної економічної безпеки в довгостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу. Безпека регіону, в тому числі економічна її складова, є похідною величиною від економічної безпеки держави. Поняття економічної безпеки є досить дискусійним. В роботі [3] наведено спробу узагальнити тлумачення цього поняття на основі аналізу робіт вітчизняних і іноземних дослідників, а саме:

– “стійкість та стабільність, протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам, під якими розуміємо міцність і надійність зв'язків між усіма елементами економічної системи, стабільність економічного розвитку держави, стійкість до стримування та знешкодження дестабілізуючих загрозливих факторів;

– економічна незалежність, що характеризує насамперед можливість для будь-якого суб'єкта економічної безпеки самостійно приймати і реалізовувати стратегічні економічні та політичні рішення для розвитку, можливість використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення стабільності та розвитку;

– самовідтворення та саморозвиток. Ця характеристика передбачає створення необхідних умов для ведення ефективної економічної політики та розширеного

самовідтворення,

конкурентоспроможності економіки на світовій арені;

– національні інтереси. Ця характеристика визначає спроможність національної економіки захищати національні економічні інтереси” [3].

Під час кризових явищ на економічну безпеку можуть впливати такі складові економіки як енергетична, ресурсна, демографічна, фінансова, політична. В експертно-аналітичній доповіді, підготовленій Національним інститутом стратегічних досліджень на 2023 рік, розподіл викликів і загроз економічній безпеці, визначений експертами, за складовими частинами, характеризує найбільшу їх зосередженість в соціальній безпеці (рис. 1).

Результати, наведені на рисунку 1, свідчать, що за рік війни економічний шок в цілому подоланий і на перший план вийшли соціальні питання. Подальший аналіз реального стану економіки за 2023 рік показав, що рівень економічної безпеки стабілізувався.

Дослідники, що займаються проблематикою регіонів [1, 5-6], виокремлюють економічну безпеку регіону як:

– можливість здійснювати власну економічну регіональну політику у рамках країни;

– здібності стійко реагувати на різкі політичні і економічні зміни в країні;

– здібності проводити великі економічні заходи з невідкладних соціально-економічних вибухових ситуацій на окремій території;

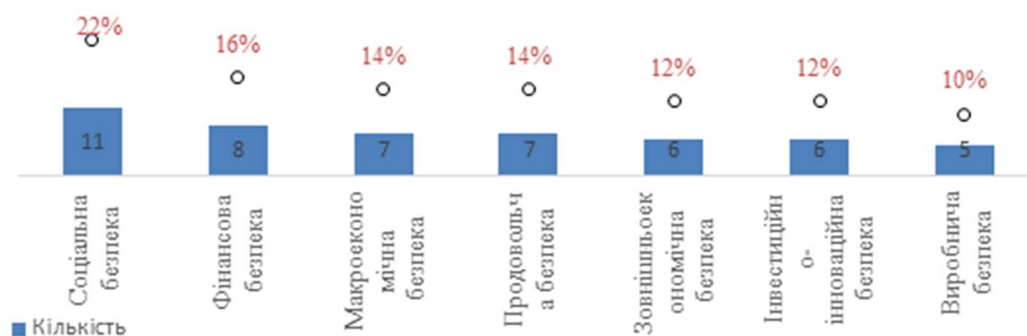

Рис. 1. Розподіл викликів і загроз економічній безпеці, визначений експертами, за складовими частинами, кількість та %

Джерело: [4]

- можливість надавати допомогу (на договірній основі) певним областям і регіонам;
- можливість стабільно підтримувати відповідність економічних нормативів, що діють на території, загальноприйнятим у світовій практиці, що дало б можливість забезпечити необхідний рівень і якість життя населення.

В роботі [5] авторами детально розглянуто не лише особливості реалізації економічної безпеки регіонів, а і запропоновано створити відповідний механізм забезпечення економічної безпеки регіонів (МЗЕБР). Структурна схема, що пояснює взаємозв'язок складових такого механізму, наведена на рисунку 2. В межах цієї роботи окремі функції не піддаються окремому аналізу, виходячи з мети дослідження.

Така схема може стало працювати лише за умови чіткого розподілу повноважень між державними органами влади, регіональними і місцевими. Інакше дублювання функцій, а тим більше різновекторність їх, порушує сам механізм. Виходячи з кризової ситуації, що обумовила брак робочої сили, складності пересування по деяким територіям, з безпекових міркувань, обмеженості фінансування, складності організації навчального процесу

тощо, впровадження цифровізації є найбільш дієвим, швидким і економічним засобом поєднання окремих функцій механізму і взаємодії всередині самої функції.

Функція «Нормативне забезпечення» є ключовою, на нашу думку, бо саме вона визначає «правила гри», і здійснює розмежування функцій в управлінській ієрархії. Цифровізація є базою інформаційною, комунікаційною, охоронною (в розумінні кібербезпеки, як її складової) тощо. Функція «Організація» безпосередньо є продовженням функції «Нормативне забезпечення», бо саме на неї покладено впровадження передових методів управління і реалізацію запланованих заходів. Це неможливо без передових цифрових технологій.

Функція «Інформація» в сучасному суспільстві спирається на Інтернет, хмарні технології, блокчейн тощо. Функція «Соціальні ресурси», що містить розвиток освіти, науки, культури, соціального захисту, показала успішну реалізацію з часів пандемії і набула подальшого розвитку з початком війни. Особливою складовою є освіта, бо саме підготовлена і грамотна молодь здатна реалізовувати поставлені задачі.

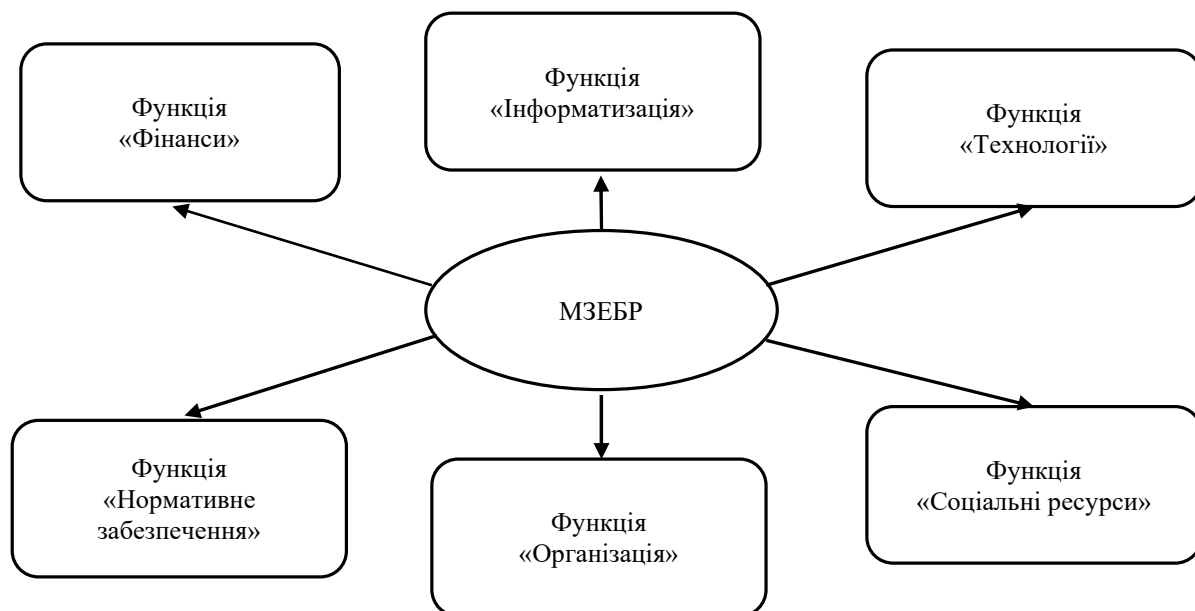

Рис. 2. Структурна схема механізму забезпечення економічної безпеки регіонів

Джерело: [5]

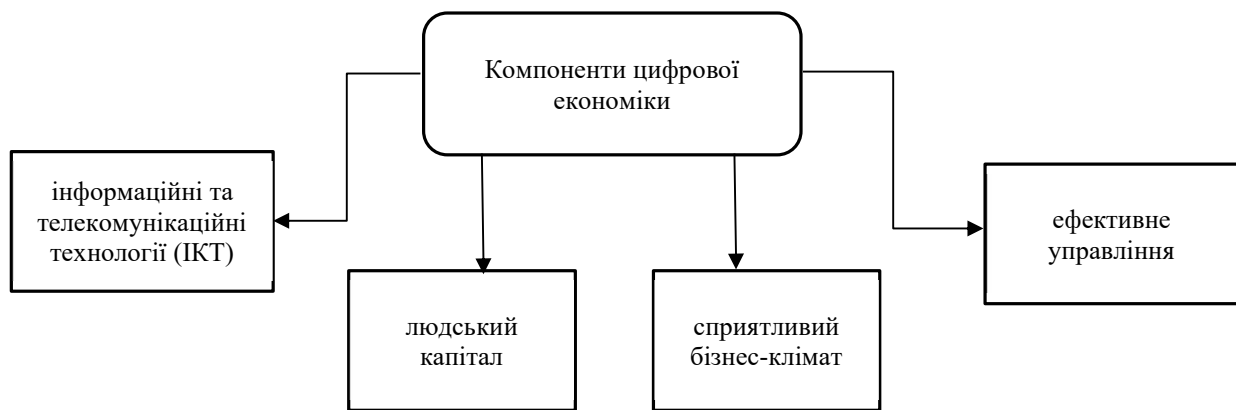

Рис. 3 Компоненти, необхідні для розвитку цифрової економіки

Джерело: [8]

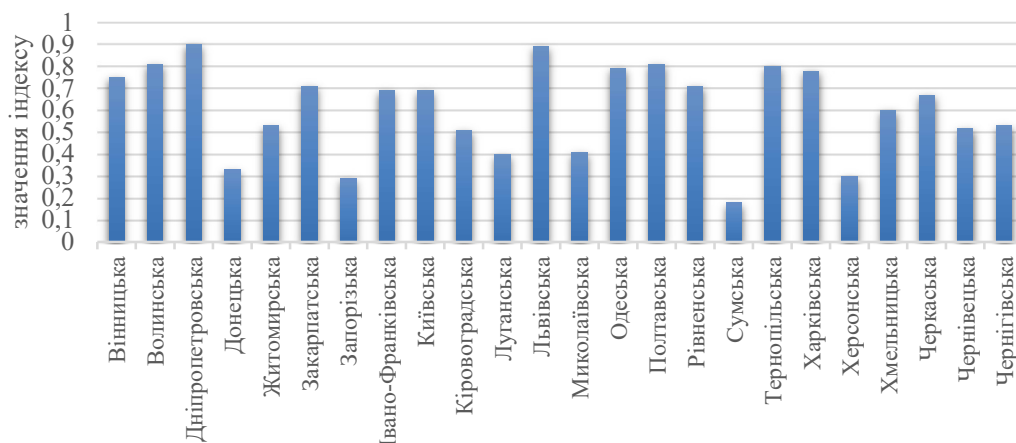

Рис. 4 Рівень цифровізації областей України на 2023 рік

Джерело: [4]

Функція «Технологія» в сучасному світі не може реалізовуватися без цифровізації, тим більше в умовах кризи і посткризовий період. Брак робочої сили вже зараз і невизначенність щодо повернення громадян по завершенню активної фази війни актуалізують роботизацію виробничих процесів, впровадження цифрових технологій в сільському господарстві і промисловості. Окремо в багатьох регіонах стоїть питання розмінування територій, на зараз близько 30% відсотків території держави забруднено мінами, бомбами і снарядами, що не розірвалися. За традиційними технологіями процес розмінування може тривати понад 10 років. Використання цифрових аероназемних комплексів, спеціалізованих роботизованих платформ здатно суттєво зменшити ціну розмінування квадратного метра і в разі пришвидшити сам процес. А це питання не лише

безпеки, але і економіки, бо в обіг повертаються сільгоспугіддя, водойми, промислові споруди тощо.

Функція «Фінанси» дуже багатогранна - від фінансування запланованих заходів до заходів щодо ліквідації кризових ситуацій і сплати податків, штрафів, реалізації інвестиційних програм й інше.

Досвід таких промислово розвинених держав, як Данія, Республіка Корея, Велика Британія, є показовим прикладом вдалого вирішення задачі економічної безпеки саме на регіональному рівні. І це можливо лише за умови розвинутої демократії з сильними регіональними центрами. Для реалізації цифрових технологій необхідні чотири складові (рис. 3).

Матеріальна складова інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є однією з

критичних для прискорення цифровізації в регіонах, і її поліпшення потребує значних фінансових вкладень і витрат часу. Аналіз рівня цифровізації в областях України, проведений в 2023 році, показав нерівномірний її розподіл у країні (рис. 4):

Західний регіон в цілому: Волинь, Галичина і Закарпаття мають високий рівень цифровізації і досить близькі за цим показником в межах регіону. Полісся у складі Рівненської і Житомирської областей мають відносно велику різницю за рівнем цифровізації і в середньому поступаються західному регіону. Наддніпрянщина, крім Запорізької і Херсонської областей, мають високий показник з великим відривом Дніпропетровської області від решти. Поділля і Південь України близькі за своїми показниками і мають високий рівень цифровізації. Слобожанщина має найбільший розрив в межах регіону, причому Сумська область є безумовним аутсайдером в межах всієї країни. Донбас і Запорізька та Херсонська області, частково окуповані на цей момент, не можуть бути об'єктивно оцінені. В цілому нерівномірність є показником недостатньої стійкості регіону за параметром, що досліджується.

Будь-яка криза ставить перед суспільством нові задачі, які вимагають відповідної реакції, в тому числі це і необхідність формувати нові підходи до регіональної політики. Критичний аналіз досвіду успішних у вирішенні таких задач країн може запобігти помилкам і прискорити реалізацію намічених дій. Для реалізації регіональної політики можуть залучатися різні державні, громадські і приватні установи та організації. Досвід країн ЄС, Великої Британії і Канади показує, що створення для цього спеціальних інституцій – агенцій розвитку, забезпечує значно кращі результати, можливо не миттєво і в різних країнах зі своєю специфікою. Практика цих держав довела, що такі інституції мають достатні можливості для реалізації потенціалу регіонів і громад, здатні створювати середовище співпраці між зацікавленими сторонами. Наслідуючи таку практику, в Україні створено систему агенцій регіонального розвитку (АРР), які почали діяти в 2015-2016 роках. Глибокий аналіз діяльності цих інституцій, історія трансформацій і актуальних напрямків удосконалення їх діяльності наведено в роботі [8]. На цей час, враховуючі значну специфіку регіонів, різний безпосередній вплив на території військових дій, функціональні напрямки їх діяльності

суттєво відрізняються. АРР засновані, спираючись на українське законодавство, обласними радами або обласними державними/військовими адміністраціями. Згідно з Законом України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII зі змінами, визначено широке коло співзасновників, зацікавлених в діяльності АРР у складі місцевих органів влади, асоціацій, закладів вищої освіти, наукових установ тощо. На відміну від більшості європейських країн, наше законодавство не надає права залучати АРР до розробки стратегії розвитку регіону, хоча в окремих областях існує така практика, а в статутах деяких організацій це оговорено окремо.

Досвід діяльності окремих АРР в умовах воєнного стану довів свою дієвість: «АРР Одеської області уповноважена приймати фінансову допомогу для Координаційного гуманітарного штабу при Одеській військовій адміністрації; АРР Кіровоградської області бере активну участь в організації заходів щодо переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій» [8]. Навіть в умовах гострої кризи АРР Івано-Франківської області ввійшла в Коаліцію бізнес-спільнот за модернізацію України з метою повоєнного розвитку держави. Під час кризи суттєво поліпшилась пряма співпраця між АРР, що проявилось в наданні гуманітарної допомоги, координаційної роботи з переселення людей і переміщення підприємств на нові локації. В Західному регіоні значно зміцніла транскордонна співпраця, яка спирається на програми транскордонного та територіального співробітництва, наприклад, це «Стратегія розвитку Дунайського регіону», «Карпатський регіон» тощо. Можливості АРР багато в чому нереалізовані внаслідок недостатньої уваги до впровадження цифровізації: часто відсутні веб-сайти, слабо організовані презентації в соціальних мережах, бракує програмного забезпечення тощо. Певною проблемою на регіональному рівні є брак досвіду оформлення документів на участь в грантових програмах, оформлення кошторисів, особливо це відчувається при реалізації транскордонних проєктів. Практично у всіх організаціях нестача кваліфікованих кадрів через малу заробітну платню.

Є надія, що можливості АРР будуть посилені участю в масштабному проєкті «Згуртованість та регіональний розвиток України» (UCORD). В майбутньому можна

передбачити суттєво різні задачі, що стоятимуть перед АРР залежно від географічного розташування. В Східному регіоні, і в повоєнний час заплановано збереження військових адміністрацій, що значно зменшує можливості недержавних органів впливати на розвиток регіону. Свою специфіку проведення регіональної економічної політики матимуть області на кордоні з Росією і Білоруссю. Безумовно, в значно кращому стані знаходиться Західний регіон внаслідок менших пошкоджень та втрат виробничої інфраструктури, переміщення частини виробництв з зони бойових дій на їх територію, створення нових виробництв. Цей регіон розвивається за напрямом психологічної і фізичної реабілітації постраждалих.

В повоєнний період буде посилюватися Євроінтеграційний вектор розвитку держави. Це умова виживання країни: в глобалізованому світі практика підтвердила закономірність – держава поза системою, приречена на бідність і другорядність, ніколи не зможе забезпечити національну безпеку і не здатна підняти значне зростання добробуту населення. Одним з механізмів для досягнення поставленої мети є створення офісів євроінтеграції, які, на думку експертів, доцільно проводити на базі АРР.

Прогнозувати ступінь економічної безпеки в Україні навіть в середньостроковій перспективі досить складно. В експертно-аналітичній доповіді, підготовленій Національним інститутом стратегічних досліджень в 2025 році, відзначається, що «Ескалація глобальної турбулентності, корекція зовнішньополітичного курсу США, а також ймовірна зміна стратегій підтримки України з боку ЄС, можуть бути каталізаторами, які змінять карту ризиків економічної безпеки України» [2]. Автори доповіді визначають, що за минулий рік стан економіки стабілізувався, в цілому можна констатувати позитивну соціально-економічну динаміку, але відновлення економіки відбувається нерівномірно і суттєво залежить від зовнішньої підтримки, оскільки зростання ВВП у 2024 році на 2,9 % не спроможно компенсувати понесені втрати. В регіональному розрізі поглиблюється асиметрія на ринку праці, що вимагає від органів державної влади всіх рівнів більшої гнучкості і активності, а головне підвищення безпеки. Експерти з питань економічної безпеки, оцінили ризики економічної загрози впродовж 2022–2028 рр. [2]. Ризики за складовими макроекономічна безпека та фінансова безпека подано в таблиці.

Таблиця

Ризики економічної безпеки – результати розподілу загроз економічної безпеки за впливом та ймовірністю настання у 2022–2028 рр. за складовими макроекономічна та фінансова безпека

Ймовірність/вплив

Складові безпеки	Четверта хвиля		Третя хвиля		Друга хвиля	Перша хвиля
	2025	2026-2028	2025-2027	2024	2023	2022
1	2	3	4	5	6	7
МАКРОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА						
1. Різкий економічний спад внаслідок згортання ділової активності в умовах війни, неможливості ведення бізнесу в окремих регіонах країни в зоні бойових дій або ризиковій зоні	3/4	3/4	3/4	3/4	4/4	н/д
2. Відплив капіталу з економічної території України та релокація бізнесу за кордон	3/3	3/3	3/3	3/4	3/3	3/4
3. Значне скорочення інвестиційної діяльності	3/4	3/4	3/4	4/4	4/4	4/3
4. Критичне зниження обсягів кредитного фінансування основного капіталу, обігових коштів та інвестицій	3/3	3/3	3/3	3/4	4/4	4/4
5. Зменшення трудового потенціалу внаслідок інтенсивних процесів міграції населення за кордон, значної частки ВПО, втрат цивільного населення внаслідок бойових дій	4/4	4/4	4/4	4/4	4/4	4/4

Продовження табл.

1	2	3	4	5	6	7
6. Зростання індексу споживчих цін (інфляції)	4/3	4/4	3/3	3/3	4/4	4/3
7. Зниження приватного споживання	3/4	3/3	3/3	4/3	4/3	н/д
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА						
1. Погіршення фінансової стійкості пенсійної системи	3/4	4/4	4/4	3/4	4/4	4/4
2. Високий рівень дефіциту державного бюджету	4/4	4/4	4/4	4/4	5/4	5/5
3. Значні втрати податкових та митних надходжень до державного та місцевих бюджетів	3/4	3/4	3/4	4/4	4/4	5/5
4. Брак довіри з боку громадян та бізнесу до податкових, митних органів	4/4	4/4	4/4	4/3	4/3	3/3
5. Недофінансування окремих статей видатків бюджету внаслідок обмеженості фінансових можливостей держави	4/4	4/4	4/4	4/4	4/4	4/4
6. Зростання обсягів державного боргу та видатків на його обслуговування	4/4	4/4	4/4	4/4	4/4	5/4
7. Погіршення інституційної спроможності банківської системи внаслідок скорочення ресурсної бази банків, збитковості та зниження капіталізації	3/3	3/3	3/3	3/3	3/3	3/3
8. Різне збільшення частки непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків	3/3	3/3	3/3	3/3	3/3	4/3

Примітки: 1 – малоімовірна, 2 – віддалена, 3 – помірна, 4 – ймовірна, 5 – максимальна; в наведеній частині таблиці використані лише цифри 3, 4, 5.

Джерело: [2]

В кризових умовах в короткостроковій перспективі передбачається збереження стійкості економіки за існування високих ризиків практично за всіма складовими, наведеними в таблиці. Навіть припинення активних бойових дій не означає припинення кризи. Такі фактори, як адаптація бізнесу до кризових умов, релокація частини промислових підприємств в більш безпечні регіони, поліпшують економічні прогнози. Проте спрощення структури економіки, нестача трудових ресурсів є суттєвими бар'єрами на цьому шляху. Наслідки агресії для процесу цифровізації країни та суспільства є руйнівними: прямі збитки цифрової інфраструктури на початок 2024 р. склали 510 млн дол., у 12,2 % населених пунктів повністю відсутній, а в 3,1 % – частково обмежений доступ до мобільного зв'язку, 11 % базових станцій мобільного зв'язку зруйновано. Разом з тим, близько 60 % українських підприємств інвестують у цифровізацію 5% річного доходу, і в більшості випадків - це одне з рішень усунення кадрових проблем.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що забезпечення економічної безпеки регіону в умовах кризових викликів вимагає системного підходу, що враховує як національні, так і регіональні чинники. Цифровізація виступає важливим інструментом підвищення ефективності механізмів безпеки, зокрема через інтеграцію функцій управління, організації, інформаційної взаємодії та технологічного оновлення. У статті окреслено структуру механізму забезпечення економічної безпеки регіону і підкреслено ключову роль нормативного забезпечення та організаційної спроможності в його реалізації.

Аналіз цифрового розвитку українських регіонів засвідчив суттєву нерівномірність, що знижує загальну стійкість економіки. Водночас приклади діяльності агенцій регіонального розвитку (АРР) свідчать про наявність інституцій, здатних ефективно реагувати на виклики воєнного часу, координувати зусилля бізнесу, громади та держави. Проте їх потенціал залишається недостатньо реалізованим через

обмежені повноваження, ресурси і цифрову інфраструктуру.

Забезпечення економічної безпеки регіонів у середньостроковій перспективі неможливе без чіткої регіональної політики, вдосконалення законодавчої бази, інституційного зміцнення АРР і підтримки цифрових трансформацій. Надання регіонам більшої автономії в управлінні розвитком, розбудова людського капіталу та впровадження цифрових рішень здатні суттєво підвищити стійкість економіки в умовах сучасних викликів.

Література

1. Гесць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія. Харків, 2006. 240 с.
2. Економічна безпека України в умовах високих воєнних ризиків та глобальної нестабільності: експ.-аналіт. доп. / Я. Базилук, Р. Власенко, О. Власюк та ін. ; за заг. ред. Я. Жаліла. Київ: НІСД, 2025. 104 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.03>
3. Skoruk O. V. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6(3). С. 39–42. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg.2016.6\(3\).11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg.2016.6(3).11)
4. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану: аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2023. 16 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny>
5. Дикань В. В., Александрова О. Ю. Механізм забезпечення економічної безпеки регіону: сутність, складові, напрямки дії. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. № 58. С. 18–25.
6. Джигора О. М. Напрями реалізації регіональної політики в контексті забезпечення економічної безпеки. Проблеми економіки. 2021. № 3 (49). С. 73–81. URL: <http://orcid.org/0000-0001-8490-3917>
7. Руденко М. В. Аналіз позицій України в глобальних індексах цифрової економіки. Економіка та держава. 2021. № 2. С. 11–18. DOI: 10.32702/23060-6806.2021.2.11
8. Інституційна складова регіональної політики: агенції регіонального розвитку: аналіт. доп. / А. Головка, О. Їжак, В. Химинець та ін. ; за наук. ред. В. Г. Потапенка. Київ: НІСД, 2024. 43 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.14>

References

1. Heiets V.M. ta in. Modeliuvannya ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo: monohrafiia. Kharkiv, 2006. 240 s.
2. Bazyliuk Ya. ta in. Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh vysokykh voiennykh ryzykiv ta hlobalnoi nestabilnosti: eksp.-analit. dop.; za zah. red. Ya. Zhalila. Kyiv: NISD, 2025. 104 s.
3. Skoruk O. V. Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist, skladovi elementy ta problemy zabezpechennia. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo. 2016. Vyp. 6(3). S. 39–42. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg.2016.6\(3\).11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg.2016.6(3).11)
4. Aktualni vyklyky ta zahrozy ekonomichnoi bezpetsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: analit. dop. Nats. in-t strateh. doslidzh. Kyiv, 2023. 16 s. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny>
5. Dykan V.V., Aleksandrova O.Yu. Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky rehionu: sutnist, skladovi, napriamky dii. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. 2017. # 58. S. 18–25.
6. Dzhyhora O.M. Napriamy realizatsii rehionalnoi polityky v konteksti zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky. Problemy ekonomiky. 2021. # 3 (49). S. 73–81.
7. Rudenko M.V. Analiz pozytsii Ukrainy v hlobalnykh indeksakh tsyfrovoi ekonomiky. Ekonomika ta derzhava. 2021. # 2. S. 11–18.
8. Holovka A. ta in. Instytutsiina skladova rehionalnoi polityky: ahentsii rehionalnoho rozvytku: analit. dop.; za nauk. red. V. H. Potapenko. Kyiv: NISD, 2024. 43 s.

Khandii O.O., Arkhypov P.O. Digital transformation as a tool for ensuring economic security of ukrainian regions in a crisis condition

The article examines modern approaches to ensuring the economic security of the regions of Ukraine in the context of crisis transformations, in particular as a result of a full-scale war, global threats and internal structural unevenness. The relevance of the topic is due to the need to rethink institutional security mechanisms at the regional level, taking into account the latest challenges, among which the key ones are armed aggression, economic shocks, demographic imbalances, a decrease in investment activity and critical dependence on external support. The paper substantiates that the economic security of the regions is derived from national security, but it must have its own structured system of instruments and entities for implementation. Special attention is paid to the analysis of digital transformation as an important tool for ensuring stability in crisis conditions. The authors define digitalization not only as a technological update, but as a means of organizing

managerial, informational, financial and social functions that affect the effectiveness of the functioning of the mechanism for ensuring the economic security of the region.

Within the framework of the empirical analysis, the dynamics of the main risks of economic security are revealed using the example of assessments by the expert community and official institutions. The criticality of such factors as the loss of labor potential, breaks in production chains, reduced access to financing and an increase in the share of problem loans is emphasized. At the same time, the study demonstrates that the process of decentralization, the strengthening of regional development institutions, as well as the ability of individual communities to cross-border cooperation and self-organization act as compensatory mechanisms for countering risks. Practical examples of the activities of regional development agencies indicate the presence of local points of stability that require support through targeted digital policy, increased autonomy and coordination with state and international structures.

The conclusion is made about the need to develop a multi-level, legally enshrined strategy for ensuring the economic security of the regions of Ukraine, which should be based on the principles of resilience, digital integration, interregional solidarity and adaptive management. The expansion of the powers of regional

institutions, the modernization of digital infrastructure, the development of human capital and the implementation of the principles of sustainable development are the main prerequisites for the formation of an effective system of economic security in the long term.

Key words: *economic security, regional economy, regional development agencies, development in crisis, digitalization, digital technologies, innovation.*

Хандій Олена Олексіївна – д.е.н., професор, провідний науковий співробітник відділу економічних проблем соціальної політики Інституту економіки промисловості НАН України, Київ; завідувач кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Київ;

Архипов Петро Олександрович – аспірант кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Київ.

Стаття подана 12.05.2025.